

V I Lenin

Marxismens tre källor och tre beståndsdelar

Marx' teori väcker i hela den civiliserade världen den bittraste fiendskap och största hat hos hela den borgerliga (den officiella såväl som den liberala) vetenskapen, vilken betraktar marxismen som ett slags "skadlig sekt". Någon annan inställning kan man inte heller vänta sig, ty någon "opartisk" samhällsvetenskap kan det inte finnas i ett samhälle, som är byggt på klasskamp. *Hela* den officiella och liberala vetenskapen *försvarar* löneslaveriet på ett eller annat sätt, medan marxismen har förklarat ett skoningslöst krig mot detta slaveri. Att i löneslaveriets samhälle vänta sig en opartisk vetenskap vore en lika dåraktig naivitet som att vänta opartiskhet från fabriksägarna i frågan om man inte borde höja arbetarnas lön genom att sänka kapitalets profit.

Men inte nog med det. Filosofins och samhällsvetenskapens historia visar alldeles klart, att marxismen inte innehåller något liknande "sektarism" i den meningen, att den skulle vara något slags slutna och förbenad lära, som uppstått *vid sidan* om världscivilisationens allfarväg. Tvärtom består Marx' hela genialitet just i att han har gett svar på frågor, som redan ställts av mänsklighetens mest framskridna tänkare. Hans teori uppstod som en direkt och omedelbar *fortsättning* på teorierna hos filosofins, den politiska ekonomins och socialismens främsta representanter.

Marx' teori är så stark, därför att den är sann. Den är allsidig och harmonisk och ger människorna en helgjuten världsåskådning, som är oförsonlig mot all vidskepelse, all reaktion och allt försvar av det borgerliga förtrycket. Den är den rättmätiga arvtagaren till det bästa som mänskligheten skapade på 1800-talet – den tyska filosofin, den engelska politiska ekonomin och den franska socialismen.

Vid dessa marxismens tre källor, som samtidigt är dess beståndsdelar, skall vi i korthet dröja.

I

Marxismens filosofi är *materialismen*. Under Europas hela moderna historia och särskilt vid slutet av 1700-talet i Frankrike, där den avgörande drabbningen mot allt slags medeltida bråte, mot feodalismen inom institutionerna och i idéerna utspelades, har materialismen visat sig vara den enda följdriktiga filosofin, trogen naturvetenskapens alla läror och fientlig mot vidskepelse, skenhelighet o d. Demokratins fiender har därför av alla krafter bemödat sig att "vederlägga", undergräva och smutskasta materialismen och försvarat de olika formerna för den filosofiska idealismen, vilken på ett eller annat sätt alltid mynnat ut i försvar eller stöd av religionen.

Marx och Engels förfäktade på det bestämdaste den filosofiska materialismen och klargjorde upprepade gånger det djupt felaktiga i varje avsteg från denna grundval. Klarast och utförligast är deras åsikter framlagda i Engels' verk *Ludwig Feuerbach och Anti-Dühring*, vilka i likhet med *Kommunistiska manifestet* är handböcker för varje medveten arbetare.

Men Marx stannade inte vid 1700-talets materialism utan utvecklade filosofin vidare. Han berikade den med de rön, som gjorts av den tyska klassiska filosofin, särskilt Hegels system, som i sin tur ledde till Feuerbachs materialism. Det viktigaste av dessa rön är *dialektiken*, dvs läran om utvecklingen i dess fullständigaste, djupaste och från ensidighet friaste form, teorin om relativiteten hos det mänskliga vetandet, vilket ger oss en spegelbild av den i evig utveckling stadda materien. Naturvetenskapens senaste upptäckter – radium, elektroner och elementomvandling – har på ett glänsande sätt bekräftat Marx' dialektiska materialism,

tvärtemot de borgerliga filosofernas läror med deras ”nya” återgång till den gamla och ruttna idealismen.

Marx fördjupade och utvecklade den filosofiska materialismen helt och fullt och utsträckte dess kunskapsområde från naturen till *det mänskliga samhället*. Marx’ *historiska materialism* blev en av det vetenskapliga tänkandets största vinningar. Det kaos och godtycke, som dittills rått i åsikterna om historia och politik, ersattes nu av en beundransvärt helgjuten och harmonisk vetenskaplig teori, vilken visar hur ett av det samhällsliga livets system på grund av produktivkrafternas tillväxt övergår i ett annat högre system, t ex hur kapitalismen växer fram ur feodalismen.

Precis så som människans kunskap återspeglar den oberoende av henne existerande naturen, dvs den i utveckling stadda materien, återspeglar människans *samhälleliga kunskap* (dvs olika filosofiska, religiösa, politiska och andra åsikter och läror) samhällets *ekonomiska system*. De politiska institutionerna utgör en överbyggnad på den ekonomiska grundvalen. Vi ser exempelvis att de olika politiska formerna för Europas nutida stater tjänar till att stärka bourgeoisins herravälde över proletariatet.

Marx’ filosofi är en fulländad filosofisk materialism, som har gett mänskligheten, och särskilt arbetarklassen, mäktiga kunskapsmedel.

II

Sedan Marx hade slagit fast, att det ekonomiska systemet är den grundval, på vilken den politiska överbyggnaden reser sig, ägnade han mest uppmärksamhet åt att studera detta ekonomiska system. Marx’ huvudarbete, *Kapitalet*, är ägnat studiet av det nutida, dvs det kapitalistiska samhällets ekonomiska system.

Den klassiska politiska ekonomin före Marx uppkom i Storbritannien, det mest utvecklade kapitalistiska landet. Genom sina undersökningar av det ekonomiska systemet lade Adam Smith och David Ricardo grunden till *arbetsvärdeteorin*. Marx fortsatte deras verk. Han motiverade strikt denna teori och utvecklade den konsekvent. Han visade, att varje varas värde bestäms av den samhällsligt nödvändiga arbetstid, som åtgår för att framställa varan.

Där de borgerliga ekonomerna såg ett förhållande mellan ting (utbyte av vara mot vara) upptäckte Marx ett *förhållande mellan människor*. Varuutbytet uttrycker förbindelsen mellan enskilda producenter via marknaden. *Pengarna* betyder, att denna förbindelse blir allt intimare och förenar de enskilda producenternas ekonomiska liv till ett oupplösligt helt. *Kapitalet* innebär en fortsatt utveckling av denna förbindelse: människans arbetskraft blir en vara. Lönarbetaren säljer sin arbetskraft till den som äger jord, fabriker och arbetsredskap. En del av arbetsdagen använder arbetaren till att täcka utgifterna för sitt och sin familjs underhåll (arbetslönen), medan han den andra delen av dagen arbetar gratis och skapar *mervärde* åt kapitalisten. Detta mervärde är källan till profiten, källan till kapitalistklassens rikedom.

Läran om mervärdet är hörnstenen i Marx’ ekonomiska teori.

Kapitalet, skapat av arbetaren genom hans arbete, förtrycker honom, det ruinerar småägarna och skapar en armé av arbetslösa. Inom industrin är storproduktionens seger iögonenfallande, men också inom jordbruket ser vi samma företeelse: det kapitalistiska storjordbrukets överlägsenhet ökar, användningen av maskiner tilltar, bondehushållningen råkar i penningkapitalets snara, den förfaller och ruineras under trycket av sin efterblivna teknik. Inom jordbruket antar småproduktionens förfall andra former, men att det förfaller är ett obestridligt faktum.

Genom att krossa småproduktionen leder kapitalet till ökad arbetsproduktivitet och en monopolställning för de största kapitalisternas sammanslutningar. Själva produktionen församhälleligas allt mer – hundratusentals och miljoner arbetare sammanförs i en planmässig ekonomisk organism – men en handfull kapitalister tillägnar sig produkten av det gemensamma arbetet. Anarkin i produktionen växer, kriserna och den rasande jakten efter marknader ökar och befolkningsmassornas osäkra existensvillkor försämras ytterligare.

Genom att öka arbetarnas beroende av kapitalet skapar det kapitalistiska systemet det förenade arbetets väldiga makt.

Från varuhushållningens första början, från det enkla bytet, följde Marx kapitalismens utveckling till dess högsta former, till storproduktionen.

Erfarenheten från alla kapitalistiska länder, gamla som nya, visar åskådligt varje år för allt fler arbetare hur sann denna Marx' teori är.

Kapitalismen har segrat i hela världen, men denna seger är blott förspelet till arbetets seger över kapitalet.

III

Då feodalismen hade störtats och det "fria" kapitalistiska samhället såg dagens ljus, visade det sig genast att denna frihet innebar ett nytt system för att förtrycka och utsuga det arbetande folket. Olika socialistiska läror började omedelbart uppstå som en återspeglning av detta förtryck och som protest emot det. Men den ursprungliga socialismen var en *utopisk* socialism. Den kritiserade det kapitalistiska samhället, fördömde och förbannade det, drömde om dess förintande, fantiserade om en bättre ordning och försökte övertyga de rika att utsugningen var omoralisk.

Den utopiska socialismen kunde dock inte anvisa någon verklig utväg. Den förmådde varken förklara löneslaveriets väsen under kapitalismen, upptäcka kapitalismens utvecklingslagar eller finna den *samhälleliga kraft* som kunde skapa ett nytt samhälle.

De stormiga revolutioner, som beledsagade feodalismens undergång överallt i Europa och särskilt i Frankrike, avslöjade dock allt påtagligare att det är *kampen mellan klasserna* som är grunden för hela utvecklingen och dess drivkraft.

Ingen enda seger för den politiska friheten över feodalherrarna vanns utan desperat motstånd. Inget enda kapitalistiskt land utvecklades på en mer eller mindre fri, demokratisk grund,

utan kamp på liv och död mellan det kapitalistiska samhällets olika klasser.

Marx' genialitet består i att han före alla andra förstod att av detta dra och konsekvent fullfölja den slutsats som världshistorien lär oss. Denna slutsats är teorin om klasskampen.

Människorna har alltid varit naiva offer för bedrägeri och självbedrägeri i politiken, och det kommer de alltid att vara, så länge de inte lär sig att bakom alla slags moraliska, religiösa, politiska och sociala fraser, förklaringar och löften leta fram den ena eller andra klassens *intressen*. Anhängare av reformer och förbättringar kommer alltid att bli lurade av det gamlas försvarare, så länge de inte inser att varje gammal institution, hur barbarisk och rutten den än må synas, upprätthålls genom den ena eller andra härskande klassens krafter. För att bryta dessa klassers motstånd finns det *endast* ett medel, nämligen att inom det oss omgivande samhället finna, upplysa och för kampen organisera sådana krafter, som kan – och till följd av

sitt samhälleliga läge *måste* – utgöra den makt som kan sopa bort det gamla och skapa det nya.

Endast Marx' filosofiska materialism har visat proletariatet vägen ur det andliga slaveri som alla förtryckta klasser hittills försmäktat i. Endast Marx' ekonomiska teori har klargjort proletariatets verkliga ställning i kapitalismens allmänna system.

I hela världen, från Amerika till Japan och från Sverige till Sydafrika, blir proletariatets självständiga organisationer allt fler. Genom att föra sin klasskamp upplyses och fostras proletariatet, befriar det sig från det borgerliga samhällets fördomar, sammansluter sig allt fastare och lär sig att riktigt uppskatta sina framgångar, stålsätter sina krafter och växer oemotståndligt.

Prosvestjenije nr 3, mars 1913

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 23, s 40-48